

УДК 72.012:728.5(045)

Личаний М. І.,

*магістр, Національний авіаційний університет*

Авдєєва Н. Ю.,

*к. арх., доцент, Національний авіаційний університет*

## ОСОБЛИВОСТІ ВЛАШТУВАННЯ ТИМЧАСОВОГО ЖИТЛА ДЛЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ НА ЗАНЕДБАНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ

Анотація: в даній роботі наведені результати дослідження особливостей влаштування тимчасового соціального житла для внутрішньо переміщених осіб на територіях, призначених у минулому, для сільськогосподарських потреб, однак таких, що наразі свою функцію не виконують, через певні соціально-економічні чинники і спричинену ними зміну функціональних зон територій, на яких вони розташовані.

Ключові слова: Тимчасове житло, стале розселення, внутрішньо переміщені особи, модульне житло.

**Постановка проблеми.** Внаслідок подій, що відбуваються в Україні із 2014 року, а саме анексії Криму і часткової втрати владою, контролю над територіями Луганської та Донецької областей, з'явилася значна кількість людей, що вимушені були покинути власне житло і переселитися до інших регіонів України. В українській журналістиці і наукових виданнях їх називають «вимушені переселенці», «внутрішні мігранти», а в офіційних документах - «внутрішньо переміщені особи» (ВПО), цей термін є аналогічним англomовному – «internally displaced persons», що фігурує у «Керівних принципах з питань про переміщених осіб всередині країни» Організації Об'єднаних Націй.

За даними Міністерства соціальної політики у 2016 році в Україні нараховувалося 1 735 000 внутрішньо переміщених осіб. З них, за приблизними оцінками, 22 000 з Криму та понад 1 700 000 – зі Сходу України. Близько 60% внутрішньо переміщених осіб – це пенсіонер(к)и, 23.1% – працездатні особи, 12.8% – діти та 4.1% – неповносправні особи. За даними Мінсоцполітики найбільше внутрішньо переміщених осіб зареєстровано у Донецькій (676 533 особи), Луганській (251 231 особа), Харківській (212 557 осіб), у м. Києві (127 026 осіб), Запорізькій (118 878 осіб), Дніпропетровській (76 457 особи), та Київській (48 975 осіб) областях (рис. 1) [1].

Нерівномірне розселення внутрішньо переміщених осіб по регіонам України призводить до значного навантаження на інфраструктуру, ринок

зайнятості та житла у тих регіонах, де спостерігається найбільша концентрація переселенців, водночас значний відсоток із них прагне реєструватися у областях, наближених до Луганської та Донецької, що свідчить про наміри повернутися додому. В такій ситуації проблема розселення внутрішньо переміщених осіб ускладнюється їхньою мобільністю відносно місць проживання, внаслідок недосконалості законодавства і бюрократичного апарату держави і необхідністю вирішувати проблеми зайнятості і інтеграції переселенців у складі локальних громад не тільки соціально-економічними інструментами, а і архітектурно-планувальними.

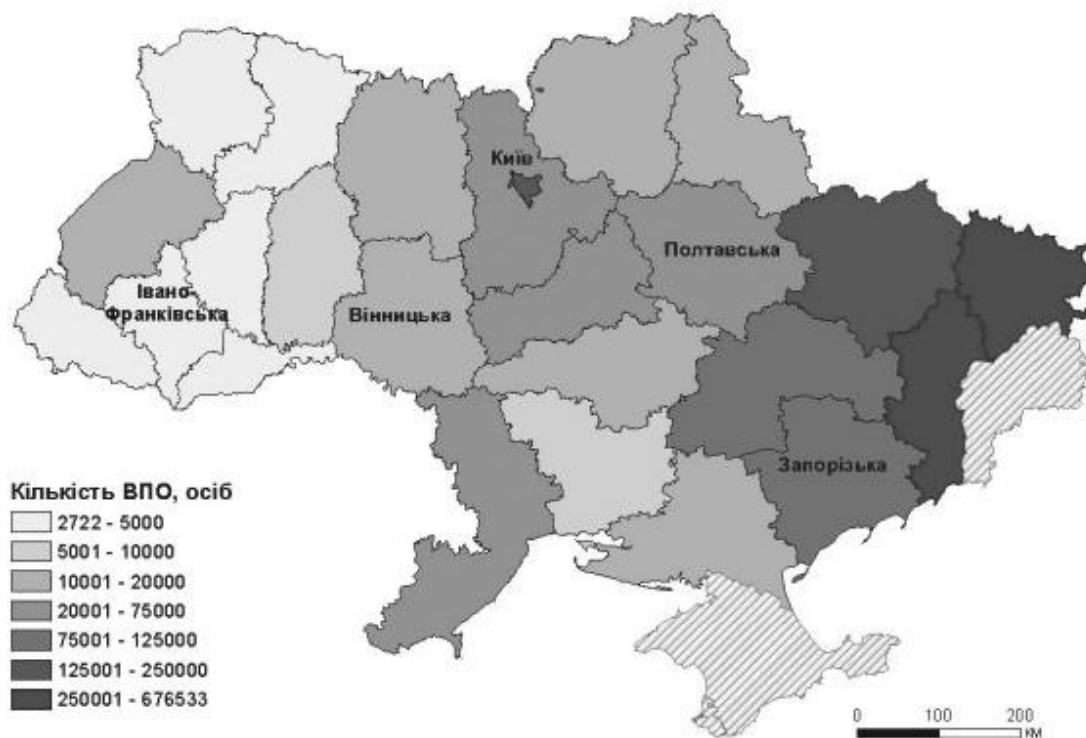


Рис. 1. Загальна кількість внутрішньо переміщених осіб по областях України

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Досвід житлової забудови для вимушених переселенців, після Чорнобильської катастрофи розглянуто у дослідженнях [2, 3]. Дослідження потреб внутрішньо переміщених осіб для визначення пріоритетних напрямків мінімізації негативних проявів їх інтеграції до приймаючих громад, реалізації позитивного потенціалу вимушеної внутрішньої міграції населення в Україні з урахуванням особливостей окремих регіонів та уроків міжнародного досвіду наведено у [4]. Досвід проектування будівель і споруд тимчасового і колективного проживання розглянуто у [5].

**Мета статті.** Дослідження особливостей влаштування тимчасового житла для внутрішньо переміщених осіб на занедбаних сільськогосподарських територіях.

**Основна частина.** Проблема забезпечення житлом є однією із найважливіших серед тих, що стосуються внутрішньо переміщених осіб і, як показує міжнародний досвід, вирішуватися має диференційовано, в залежності від планів, намірів і можливостей самих переселенців і ступеня зацікавленості самої держави. В загальному випадку існує три основних шляхи вирішення житлового питання:

- розміщення у приватному секторі (оренда квартир і будинків);
- розміщення на території об'єктів державної власності (готелі, гуртожитки, літні табори);
- будівництво нового житла.

В контексті соціально-економічного положення України варіант із розміщенням у приватному секторі є фінансово доступним для малої кількості внутрішньо переміщених осіб і у довгостроковій перспективі, є нежиттєздатним без державної підтримки. І така практика наразі проводиться урядом, однак за словами заступника міністра соціальної політики Віталія Муциніна тільки у 2015 році на це пішло понад 3 мільярди гривень, тому в умовах кризи цей шлях є недоцільним. З іншої сторони варіант розміщення внутрішньо переміщених осіб на території об'єктів державної власності є більш привабливим у фінансовому плані для держави, однак не створює достатніх умов для повноцінного існування переселенців у довгостроковий період, і як показує досвід Азербайджану і Грузії – велика частка переселенців (32 і 45% відповідно) [6] із 90-х років досі вимушені проживати у так званих державних колективних центрах. А такі умови важко назвати придатними для повноцінного життя, що перешкоджає соціальній інтеграції переселенців.

Виходячи із вищесказаного, можна зробити висновок, що, при урахуванні певних нюансів, найдоцільнішим є варіант зведення нового житла для внутрішньо переміщених осіб. Однак будівництво нового житла потребує вирішення ряду певних, ключових економічних, соціальних, містобудівних і архітектурно-планувальних питань ще на стадії проектування, а саме:

- сприяння інтеграції до складу локальних громад;
- врахування спроможності місцевої інфраструктури витримати наплив великої кількості населення;
- забезпечення зайнятості переселенців;
- врахування містобудівних умов.

В таких умовах починати необхідно із дослідження потенційних місць розміщення нових житлових утворень в структурі тих міст і селищ, де спостерігається найбільший наплив внутрішньо переміщених осіб і шукати засобів найбільш гармонійної інтеграції у їхню структуру, намагаючись використовувати містобудівні умови на користь проекту. Якщо простежити

плани сучасного розвитку і використання таких міст, як Київ, Харків, Дніпропетровськ, Запоріжжя, які, в свою чергу є найбільшими центрами із найбільшою концентрацією переселенців, можна виявити тенденції до зміни функції промислових, сільськогосподарських і науково-дослідних зон на житлову або рекреаційну. Прикладом може бути генплан (рис. 2), що ілюструє зміну функціонального призначення закинутих територій дендропарку «Сирець» і прилеглої забудови, відповідно до нового, житлового призначення.



Рис. 2. Фрагмент генерального плану використання території Києва згідно стратегічної ініціативи «Київ 2025»

Це свідчить про те, що закинуті і занедбані радянські підприємства більше не здатні виконувати свою функцію і реконструювати їх немає сенсу, однак перепрофілювання надає простір для вирішення багатьох питань, пов'язаних із розвитком міста, включаючи і інтеграцію внутрішньо переміщених осіб у існуючу систему.

Якщо розглядати розміщення житла для внутрішньо переміщених осіб на закинутих сільськогосподарських територіях, то необхідно, в першу чергу, звернутися до досвіду радянських колгоспів та ізраїльських «кібуців», оскільки досвід житлових утворень на основі колективної власності дає великі можливості для автономного забезпечення соціальних та фізіологічних потреб мешканців силами самої громади. До того ж такий спосіб ведення господарства потенційно є дієвим ще й тому, що повністю відповідає характерній для даної верстви населення соціальній та географічній мобільності і не обмежує людей через майнову прив'язаність. В Україні вже існують проекти транзитних містечок на основі модульного тимчасового житла для внутрішньо переміщених осіб, однак їх основною проблемою є відсутність повноцінної районної житлової інфраструктури, внаслідок бюджетності самих проектів, відсутності досвіду і обмеженості у фінансуванні міських і районних адміністрацій. Це негативно впливає на умови проживання людей, і не

дивлячись на досить низьку плату за проживання для самих переселенців, для бюджету міст це значне навантаження. До того ж таке обособлене розміщення не сприяє соціальній інтеграції переселенців до структури локальних міських громад (рис.3).



Рис. 3. Транзитне містечко для внутрішньо переміщених осіб у Запоріжжі за німецьким проектом

**Висновки.** Розташування тимчасового соціального житла на закинутих сільськогосподарських територіях, потенційно має вирішувати наступні проблеми:

1. Часткове забезпечення зайнятості внутрішньо переміщених осіб;
2. Часткове забезпечення продовольчих потреб внутрішньо переміщених осіб;
3. Сприяння відновленню закинутих і занедбаних районів міст;
4. Економія державних фінансів за рахунок певної автономності.

За результатами аналізу особливостей розміщення тимчасового соціального житла для внутрішньо переміщених осіб на територіях закинутих сільськогосподарських територій можна зробити висновок, що такий вид розселення переселенців вирішує багато проблем не тільки житлового характеру, а і соціального та економічного, оскільки надає таким житловим утворенням певної автономності у сферах забезпечення зайнятості населення і продовольчого забезпечення, що в свою чергу сприяє економії і раціональному розподіленню державних фінансів, призначених для вирішення проблеми внутрішньо переміщених осіб. Такі проекти до того ж відповідають тенденціям до зміни функціонального призначення занедбаних територій у контексті сучасної містобудівної практики і тому мають позитивно впливати на розвиток українських міст.

## Список використаних джерел

1. Внутрішня міграція та тимчасові переміщення в Україні в умовах політичних та соціально-економічних загроз. Відділ соціальної безпеки (О.А. Малиновська). – № 17, Серія «Соціальна політика». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/vnutrishnya\\_migratsia-45aa1.pdf](http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/vnutrishnya_migratsia-45aa1.pdf)
2. Тут сіли лелеки. Огляд будівництва для компактного переселення за Чорнобильською будівельною програмою / В.Я. Пінчук., М.С. Авдєєва, Т.А.Доценко та ін.; під. ред. В.Я Пінчука. – К.: Чорнобильінтерінформ, 1997. – 227с. (Міністерство України у справах захисту населення від наслідків аварії на ЧАЕС, КиївЗНДЦЕП).
3. Авдєєва М.С. Узагальнення досвіду формування нового житлового середовища в сільській місцевості під час переселення постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи / М.С. Авдєєва, // Сучасні проблеми архітектури та містобудування: наук.-техн. збірник / Відпов. ред. М.М.Дьомін. – К., КНУБА, 2012. – Вип. 29. - С.204-209.
4. Внутрішньо переміщені особи: соціальна та економічна інтеграція в приймаючих громадах. Валентина Смаль, доктор географічних наук, Олексій Позняк, кандидат економічних наук. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2016/05/IDP\\_REPORT\\_PLEDDG\\_edited\\_09.06.2016.pdf](http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2016/05/IDP_REPORT_PLEDDG_edited_09.06.2016.pdf)
5. Архітектурне проектування будівель і споруд тимчасового колективного проживання: навч. посібник для студ. спец. 7.06010201 "Архітектура будівель і споруд" / В.З.Ткаленко; Київ. нац. ун-т буд-ва і архітектури. – Київ : КНУБА, 2012.

## Аннотация

В данной работе приведены результаты исследования особенностей устройства временного социального жилья для внутренне перемещенных лиц на территориях, предназначенных в прошлом, для сельскохозяйственных нужд, однако таких, что сейчас свою функцию не выполняют, через определенные социально-экономические факторы и вызванное ими изменение функциональных зон территорий, на которых они расположены.

Ключевые слова: Временное жилье, устойчивое расселение, внутренне перемещенные лица, модульное жилье.

## Abstract

This work presents the results of research the system features of temporary social housing for IDPs in areas that in the past were using for agricultural purposes, but currently their functions are not performed because of certain socio-economic factors and as result changing functional zones of areas where they are located.

Keywords: temporary housing, sustainable resettlement of internally displaced persons, module houses.

Lychany N., Avdieieva N.

**Features of temporary social housing for internally displaced persons in areas that in the past were using for agricultural purposes.**